

Kommune-FFO i Norge

Det som er grunnleggende for FFOs virksomhet er troen på et solidarisk samfunn som tar vare på alle. FFO ønsker et samfunn der denne forståelsen ligger til grunn for den praktiske politikken som velges. Denne praktiske politikken utøves i alle landets kommuner, hver dag, hele året igjennom.

FFO representerer grupper av funksjonshemmede og kronisk syke som i sitt daglige liv er avhengig av at det offentlige gir gode tjenester og tilbud. Vi er avhengig av at de økonomiske rammene for offentlig virksomhet er slik at den enkeltes rettssikkerhet ivaretas. Det gjelder nesten alle typer tjenester som kommunen har ansvar for: helsetjenestetilbud, skoletilbud, botilbud, hjemmebaserte pleie- og omsorgstjenester, transporttilbud osv.

Kommunesektoren er i en økonomisk vanskelig situasjon og en konsekvens er at kjerneoppgaver innen skole, helse, pleie og omsorg kuttes i en rekke kommuner. Et resultat av dette er at mange av våre brukere ikke får det tjenestetilbudet de har krav på slik at de kan leve et selvstendig og aktivt liv. Reduksjoner i det kommunale tjenestetilbudet kan fort resultere i en forverring av livskvaliteten for mange i de brukergruppene som FFO representerer.

Funksjonshemmedes organisasjoners innsats i den enkelte kommune er avgjørende for funksjonshemmedes livsvilkår. At organisasjonene synliggjør funksjonshemmedes behov for ulike kommunale tilbud er vesentlig for hvordan tjenester og tiltak ivaretar funksjonshemmedes behov.

Evalueringer av kommunale råd har dokumentert at en forutsetning for et godt fungerende råd er et godt fungerende samarbeid mellom funksjonshemmedes organisasjoner i FFO. Når kommunale råd nå er blitt lovfestet, aktualiseres behovet for å etablere nye kommune-FFO. Når brukerorganisasjonene møtes, deler og systematiserer sine erfaringer og presenterer dem i møte med kommunene, vil det bli lettere å bli hørt.

NAV-reformen representerer en selvstendig utfordring for alle norske kommuner og fylker. De nye arbeids- og velferdskontorene i kommunene vil nok utvikle seg til å bli forskjellige modeller og med ulike lokale løsninger. Det er ikke slik at det er FFO-sentralt som skal styre dette arbeidet, ei heller FFO i fylkene og kommunene, det er det lokale arbeids- og velferdskontoret som legger føringene for arbeidet. Arbeids- og velferdskontorene vil derimot trenge erfarne og kompetente brukerrepresentanter som må hentes fra brukerorganisasjonene. Det vil antagelig komme mange invitasjoner til å delta i prosjekter, både på kommune og fylkesplan, som vil komme til å involvere brukerrepresentanter på lokalt nivå.

FFO har utarbeidet dette veiledningsheftet og en startpakke til hjelp i arbeidet med å etablere nye og videreutvikle allerede etablerte kommune-FFO. Det er ført i pennen av Bjørg Kampestuen-Berntzen, rådgiver i FFO. Vi håper dette vil være til nytte i det viktige interessepolitiske arbeidet kommune-FFO har og ønsker dere lykke til.

Oslo, oktober 2008

Liv Arum
generalsekretær

Innhold

KOMMUNE-FFO I NORGE.....	1
INNHold.....	2
BAKGRUNNEN	3
HVORFOR ER DET VIKTIG MED KOMMUNE-FFO?	3
KOMMUNE-FFOs VIKTIGSTE OPPGAVER.....	4
INTERESSEPOLITISKE OMRÅDER SOM KOMMUNE-FFO BØR ENGASJERE SEG I	4
KOMMUNALE RÅD FOR FUNKSJONSHEMMEDE	11
NAV REFORMEN - NY ARBEIDS-/VELFERDSETAT	13
ETABLERING AV KOMMUNE-FFO STEG FOR STEG	15
KJØREREGLER FOR ETABLERING AV KOMMUNE-FFO	15
KJØREREGLER VED ETABLERING AV KOMMUNE-FFO PÅ TVERS AV KOMMUNEGRENSER	16
KJØREREGLER VED OPPLØSNING AV KOMMUNE-FFO	17
VEIEN VIDERE.....	18
HVILKE OPPGAVER KAN ET NYETABLERT KOMMUNE-FFO STARTE MED.....	18
MATERIELL SOM FFO HAR UTARBEIDET OG SOM VIL FØLGE MED I FFOs STARTPAKKE	18

FFOs skriftserie nr.05/05
ISSN 0801-8065
FFO-DOK: 041.5 Veiledningshefte - bskb
Trykk: FFO-Trykk, Oslo august 2005
1.opplag: 200 eks
2.opplag: 350 eks. revidert januar 2007
3.opplag: 350 eks. revidert oktober 2008

Bakgrunnen

Vi har i dag ca. 55 aktive kommune-FFO som dekker ca. 100 kommuner. Aktiviteten i de forskjellige kommune-FFOene er på ulike nivå. Mange har etablert gode samarbeidsrutiner med sin kommune, mens andre strever med å rekruttere nok tillitsvalgte fra våre medlemsorganisasjoner. FFO har nå behov for å styrke sitt arbeid på alle nivå, og å sette dette arbeidet i system.

Hvorfor er det viktig med kommune-FFO?

”Full deltaking og likestilling for funksjonshemmede”

er målsetting for FFO. Det er i tillegg en stor utfordring for hele samfunnet. I arbeidet med å gi like muligheter på alle samfunnsområder for alle mennesker med funksjonshemming og kroniske sykdommer, er innsatsen fra både politikere, fagfolk og saksbehandlere viktig.

I mange kommuner slåss funksjonshemmede organisasjoner hver for seg, ofte om de samme sakene. Et fellesskap som FFO kan gjøre det lettere å bli lyttet til, hørt av byråkrater og politikere fordi vi er så mange. Sammen er vi sterke, men hver for oss kan det være vanskelig å bli sett eller lagt merke til.

FFO er også en arena der organisasjoner kan møtes og utveksle erfaringer og dele løsninger på mange av de problemer eller utfordringer som drifting av en lokal organisasjon ofte møter. Hvordan sikre nye tillitsvalgte, hvordan få medlemmer på møter, hvordan drive inntektskapende arbeid, hvordan skrive søknader, hvordan henvende seg til kommunen på ulike områder? Alt dette er spørsmål som ofte dukker opp, men der organisasjonene jobber hver for seg uten å dele erfaringer. Mange organisasjoner sliter med dårlig økonomi. I FFO-fellesskapet kan man gå sammen om å arrangere møter, kurs, seminarer og konferanser.

Et kommune-FFO skal rette sitt arbeid inn mot de beslutninger som tas i kommunen og som berører mennesker med funksjonshemming og med kroniske sykdommer. Det gjelder bl.a. brukermedvirkning i kommunen, kommunalt tjenestetilbud, planarbeid, bolig, barnehage, grunnskole, kultur og fritid. Kommune-FFO bør etablere rutiner for meldinger til de folkevalgte, lokalpressen og befolkningen om utviklingen.

FFOs oppgave er å gi samhandlingen mellom organisasjonene form og innhold. Først og fremst gjelder dette på den politiske arenaen. FFOs virksomhetsidé er å være et instrument for felles politisk opptreden. Kommune-FFO skal først og fremst være et felles politisk talerør for funksjonshemmedes organisasjoner.

Kommune-FFOs viktigste oppgaver

- FFO skal bidra til å bedre situasjonen for alle grupper funksjonshemmede og kronisk syke i kommunen.
- Organisatorisk skal FFO i kommunen være en møteplass for lederne i medlemsorganisasjonenes lokallag i kommunen. I praksis betyr dette en arena for felles drøfting av synspunkter og aktiviteter og funksjonshemmede og kronisk syke vil med det synliggjøres som en stor interessegruppe.
- Kommune-FFO skal være en arena for å løse oppgaver i fellesskap som den enkelte organisasjon ikke kan løse alene.
- FFO har en rolle i forhold til det å være vakthund når det gjelder hva som fungerer og hva som ikke fungerer i kommunen på områder som angår helse og omsorg, ved å stille spørsmål om omsorgstjenestene fungerer slik bruker har behov for.
- FFO bør også se på hvordan organisering av tjenestene fungerer i kommunen, være deltaker i råd og utvalg når det gjelder tilgjengelighet og plansaker, samt skole, kultur og idrett.
- FFO bør delta aktivt i det kommunale råd der dette er etablert.
- FFO bør jobbe for at det opprettes egne brukerutvalg i tilknytning til de nye NAV -kontorene som skal opprettes i hver kommune, og delta aktivt i slike brukerutvalg når disse er opprettet.

Interessepolitiske områder som kommune-FFO bør engasjere seg i

- **Kommunens egenandelspolitikk**
Bruken av egenandeler for helsetjenester og legemidler har fått et omfang som gjør at mange kronisk syke og funksjonshemmede opplever dette som en økonomisk belastning. Når en i tillegg til egenandelene på helsetjenester også tar med kommunale egenandeler på pleie- og omsorgstjenester, utgjør dette en betydelig utgift i en for mange svært anstrengt økonomi.
- **Helse og omsorgstjenestene**
Kommunene har ansvar for å organisere allmennlegetjenester, slik at befolkningen har en fastlege og at det er legevaktjeneste for de som har behov for akutt legetjeneste. Kommune-FFO kan påvirke at innholdet i denne tjenesten blir kvalitativt godt sett fra ståstedet til funksjonshemmede og kronisk syke.

Kommunene har ansvar for omsorgstjenester, som for eksempel avlastning, støttekontakt og omsorgslønn. FFO i kommunene kan følge med på om brukerne får det omfang av slike tjenester og med den kvalitet som brukerne har behov for.

Det er kommunene som har det overordnede ansvaret for rehabiliteringstilbudet til den enkelte, mange kommuner har kommet sørgelig til kort i å implementere dette ansvaret i en koordinerende enhet for rehabiliteringsvirksomheten eller i kommuneplanen.

Stortinget vedtok å etablere en ny arbeids- og velferdsforvaltning den 31. mai 2005. Vedtaket innebærer at alle norske kommuner innen 2010 skal ha et eget arbeids- og velferdskontor. Arbeids- og velferdskontoret i hver enkelt kommune skal bestå av dagens Aetat, dagens trygdekontor, og minst den delen av dagens sosialtjeneste som omfatter sosialhjelpen. Det blir derfor opp til den enkelte kommune selv å bestemme hvor stor del av det kommunale velferdstilbudet som skal være med i det nye arbeids- og velferdskontoret. Regjeringen og Kommunenes Sentralforbund (KS) har inngått en avtale om hvordan samarbeidet mellom kommunene og staten om de nye arbeids- og velferdskontorene skal foregå. Kommune-FFO kan ta initiativ til å medvirke i etableringsprosessen gjennom å fremme forslag på brukerrepresentanter som kan delta i arbeidet på systemnivå.

Mer informasjon om Kommunale tjenester er å finne på Helsedirektoratets hjemmesider: [http://www.shdir.no/helseogomsorg/kommunale tjenester](http://www.shdir.no/helseogomsorg/kommunale_tjenester)

- **Transportområdet**

De viktigste områdene på kommunalt nivå innen transportfeltet er TT-ordningen, parkering og parkeringskort, samt utformingen av kollektive transportmidler og infrastruktur (holdeplasser og terminaler).

Når det gjelder TT er det store ulikheter i praktiseringen av ordningen fra kommune til kommune, og fylke til fylke. Det er i utgangspunktet fylkeskommunen som har ansvar for ordningen, men noen fylker delegerer ansvaret til kommunene. Hvis din kommune har ansvar for TT, er dette noe kommune-FFO kan påvirke.

Også når det gjelder antall parkeringsplasser for forflytningshemmede i kommunen, og utstedelse av parkeringskort er det store ulikheter i praktiseringen fra kommune til kommune. De senere åra har vi sett en utvikling der stadig flere kommuner overlater driften av kommunale parkeringsplasser til private parkeringsselskaper. Dette medfører at mange plasser som tidligere var forbeholdt forflytningshemmede forsvinner, eller det innføres avgiftsparkering også på disse. Vi ser også at enkelte kommuner blir mer restriktive i forhold til hvem som får parkeringstillatelse. Dette er saker som kommune-FFO kan gå i dialog med kommunen på.

Når det gjelder det kollektive transporttilbudet varierer dette mye mellom kommunene. Enkelte kommuner har kanskje bare en ekspressbuss som kjører gjennom kommunen, mens det i de største byene er et godt utbygd kollektivtilbud. Uansett er det viktig at tilbudet er best mulig tilrettelagt for alle grupper av funksjonshemmede og kronisk syke.

Det er fylkeskommunen som har ansvaret for samferdselsområdet, men i mange tilfeller kan man også gå i dialog med kommunen, eller inngå samarbeid med fylkeskommunen og fylkes-FFO om transportsaker som angår din kommune.

Det kan være utforming av busser eller båter, eller utforming av stoppesteder og terminaler. I den nye diskriminerings- og tilgjengelighetsloven står det at fra 1. januar 2009 skal det være universell utforming i alle nye innkjøp og prosjekter på transportområdet. Det er viktig å passe på at dette følges opp lokalt.

Det er viktig å komme i dialog med kommunen og fylkeskommunen tidlig i nye prosjekter, helst allerede i planleggingsfasen. Det er her man har best mulighet til å påvirke resultatet. Men det er også viktig å jobbe for å forbedre eksisterende transportmateriell og infrastruktur, spesielt ved utbedringer eller ombygninger.

Det er viktig å etablere et møtepunkt eller en løpende dialog med kommunen om disse tingene. Da har man mulighet til å bli informert tidlig om ting som skal skje på transportområdet, og også mulighet til å komme med innspill. Det finnes mye godt veiledningsmateriell for utforming av transportmidler og infrastruktur, bl.a. på **Deltasenterets hjemmeside**: <http://www.shdir.no/deltasenteret/publikasjoner/>

- **Barnehagetilbudet, skolesituasjonen, PP-tjenesten**

Kommunens tilbud til barn og unge har stor betydning for deres oppvekstvilkår. Barnehage, skole og SFO er avgjørende for den enkeltes muligheter videre i livet, både med tanke på videre utdanning og arbeid, men også for hver enkelts sosiale tilhørighet og identitet.

FFO er opptatt av at barn skal få leke å være barn i barnehagen. For barn med funksjonshemning og kronisk sykdom er det viktig å få delta på linje med andre barn i lek og fritid sammen med andre barn. Derfor er det også viktig med et godt og tilpasset opplegg for de som trenger det. Dette forutsetter at kommunene setter av nok ressurser både i forhold til kvaliteten på spesialpedagogisk hjelp og i forhold til ressurser for å ta hånd om barn som trenger ekstra tilsyn. I tillegg sees nå barnehagen på som en del av utdanningsløpet.

Kunnskapsløftet har som visjon å skape en bedre kultur for læring, der alle elever har krav på en tilpasset og differensiert opplæring ut fra egne forutsetninger og behov. En skole basert på likeverd forutsetter at alle elever får de samme mulighetene til å utvikle seg. Regjeringen har en mangfoldig fellesskole som mål. Dette betyr at PP-tjenesten har fått en enda viktigere rolle for elever med særskilte behov, og har en avgjørende rolle som både systemutvikler og systempådriver, både i form av sakkyndige vurderinger, utvikling av spesialundervisningsopplegg og i arbeidet med tilpasset opplæring.

FFO har utviklet en håndbok i brukervedvirkning på systemnivå i PP-tjenesten. Dette har vi gjort fordi det i dag ikke finnes noe organisering rundt brukervedvirkning på dette nivået, og fordi at vi ser på brukervedvirkning som avgjørende for å kunne videreutvikle det offentlige tilbudet opplæring faktisk er. Håndboken gir ingen fasitsvar på hvordan dette kan gjøres, men den gir kommune-FFO et godt verktøy for å starte en dialog med kommunen og PP -kontoret. Det kan også være lurt å presentere denne håndboken for rådet for funksjonshemmede i den kommunen du bor i.

Et annet område kommune-FFO bør følge opp, er hvordan kommunen ivaretar spesialundervisning og tilpasset opplæring til "våre" barn. Her vet vi at kommunenes praksis er svært ulik. En tilnærming kan være å finne ut av hvordan praksisen er i den kommunen du bor og hvordan sakkyndige innstillinger fra for eksempel PP-tjenesten følges opp i praksis. FFO har utarbeidet en egen rapport, 'Rett til spesialundervisning i praksis', som kan være til inspirasjon i forhold til hvordan en kan legge opp arbeidet. Rapporten vil også være nyttig i arbeidet med å få på plass brukermedvirkning på systemnivå i PP-tjenesten.

Kommune-FFO bør også være oppmerksom på tilbudet som gis i SFO. Det er FFOs politikk at SFO-tilbudet til elever med funksjonshemming eller kronisk sykdom bør ses i sammenheng med det ordinære skoletilbudet. I den sammenheng er det viktig å jobbe for kvalitet i skolefritidsordningen og at det settes av tilstrekkelige ressurser for kunne gi et godt, pedagogisk tilbud også for de som trenger tilrettelegging.

- **Fra tilgjengelighet til universell utforming**

I utredningen 'Fra bruker til borger' (NOU 2001:22) dokumenterte *Manneråkutvalget* at det er langt igjen til vi har nådd målet om full deltakelse og likestilling. Diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne ble grundig dokumentert i denne utredningen. Unødvendige fysiske hindringer og manglende tilgjengelighet til bygg, uteområder, informasjon og transportmidler hindrer funksjonshemmede og kronisk syke fra å delta i samfunnslivet på linje med andre. Funksjonshemmede barn stenges ute fra egen nærskole, og muligheter til utdanning, arbeidsliv og sosiale aktiviteter er begrenset.

Utvalget konkluderte med at det var behov for en diskrimineringslovgivning for å styrke likeverdet til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Syseutvalget, som avga sin innstilling 'Likeverd og tilgjengelighet' (NOU 2005:8) i mai 2005, la fram forslag til en egen diskriminerings- og tilgjengelighetslov. Formålet med loven var (iht. til utvalget selv) "*å sikre likeverd og fremme like muligheter til samfunnsdeltakelse for alle uavhengig av funksjonsevne, og å hindre diskriminering på grunnlag av nedsatt funksjonsevne. Forslagene har også til formål å bidra til nedbygging av samfunnsskapt funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes*".

FFO kan delta aktivt i dette arbeidet ved å ta initiativ til hvor forbedringene bør skje og ved å gi råd for bedre tilgjengelighet i enkeltsaker.

Når man arbeider med tilgjengelighet i FFO, er det viktig å arbeide slik at alles interesser ivaretas. Universell utforming er et viktig begrep i denne sammenheng, fordi universelt utformede løsninger er løsninger som er gode for flest mulig, uavhengig av type funksjonshemming eller diagnose.

- **Universell utforming**

De nye lovene betyr at alle nye bygg og anlegg skal utformes i tråd med prinsippene for universell utforming. De skal være tilgjengelige og brukelig for alle – også for astmatikere, hørselshemmede, blinde og svaksynte, mennesker med kognitive funksjonshemninger og bevegelseshemmede. Også ved større ombygginger **skal** hovedløsningen utformes i tråd med de nye kravene. Etter hvert vil det komme forskrifter med tidsfrister for når ulike kategorier av eksisterende bygg må ombygges slik at også gamle bygninger blir tilgjengelige og universelt utformet.

Fysiske hindringer og manglende tilgjengelighet til bygg, anlegg, transportmidler og informasjon er én diskrimineringsårsak kommune FFO kan gjøre noe med. Når en jobber med tilgjengelighet i FFO er det viktig å være opptatt av løsninger som er gode for flest mulig, uavhengig av type funksjonshemning eller diagnose.

Den nye plan- og bygningsloven innfører nye bestemmelser om kommunalt tilsyn og kontroll av byggeprosesser – og det innføres nye bestemmelser om ulovlighetsoppfølging. Feil og mangler som påpekes innen 5 år etter ferdigstilling må rettes opp. Dette vil også gjelde for kravene til universell utforming.

Det finnes mye godt veiledningsmaterieell for Universell utforming, bl.a. på **Deltasenterets hjemmeside**; <http://www.shdir.no/deltasenteret/publikasjoner/> og Husbankens hjemmesider; <http://www.husbanken.no/>

- **Planarbeid i kommunen**

Kommunene utarbeider kommuneplaner, reguleringsplaner, arealplaner og bebyggelsesplaner som får store konsekvenser for funksjonshemmede og kronisk syke. Når det gjelder planprosesser i kommuner og fylker, er det mange som er aktive og fremmer sine synspunkter og interesser. Undersøkelser viser imidlertid at funksjonshemmedes organisasjoner deltar mindre enn andre. Når vi deltar er det gjerne sent i prosessen, for eksempel i høringsfasen.

Det er viktig å utvikle en god dialog med kommunen og sikre at Kommune-FFOs innspill blir hørt i en tidlig fase i plansaker. I den nye Plan og bygningsloven heter det bl.a.:

Kapittel 5 Medvirkning i planleggingen

§ 5-1 Medvirkning

*Enhver som fremmer planforslag **skal** legge til rette for medvirkning.*

*Kommunen har et **særlig ansvar** for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging (v.uth).*

Funksjonshemmede og kronisk syke er en gruppe som skal sikres aktiv medvirkning. Som FFOere kan vi kreve å bli tatt på alvor bl.a. fordi loven pålegger kommunen dette særlige ansvaret.

Det kan godt være at kommunen er flink til å ta kontakt med dere i saker *kommunen* tror er viktig for funksjonshemmede. Dette vil ofte være alt for begrenset – de fleste utbyggingssaker / reguleringsplaner som berører kommunens innbyggere berører også funksjonshemmede. FFO i kommunene bør derfor også selv følge med og ta initiativ i saker som dere mener er relevante.

- **Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven)**

Stortinget vedtok den nye *diskriminerings- og tilgjengelighetsloven* 10. juni 2008. Loven gir regler både om generell og individuell tilrettelegging. ”Plikten til generell tilrettelegging innebærer at offentlig virksomhet og privat virksomhet rettet mot allmennheten har plikt til å sikre universell utforming av virksomhetens alminnelige funksjon så langt det ikke medfører en uforholdsmessig byrde. Universell utforming er en inkluderende form for generell tilrettelegging og innebærer en utforming eller tilrettelegging av hovedløsningen i de fysiske forholdene slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig. Utvalget går inn for at brudd på plikten regnes som diskriminering dersom en person med nedsatt funksjonsevne rammes av den mangelfulle tilretteleggingen.”

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven trer i kraft 1. januar 2009.

Diskriminerings- og tilgjengelighetslovens bestemmelser om krav til universell utforming er også tatt inn i den nye *plan- og bygningsloven* som Stortinget vil vedta i løpet av høsten 2008

Den nye Plan- og bygningsloven vil tre i kraft en gang i løpet av 2009

Hovedpunktene i den nye loven

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven har et ambisiøst formål; den skal fremme likestilling og likeverd, sikre like muligheter og rettigheter, og å hindre diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne. Loven skal dessuten bidra til nedbygging av samfunnsskapt funksjonshemmende barrierer, og hindre at nye skapes. Loven gjelder på alle samfunnsområder, også for arbeidslivet.

Loven fastsetter også forbud mot trakassering, som er en alvorligere form for diskriminering. Det er ikke lov og gi instruks om å diskriminere eller og medvirke til å diskriminere. Et forbud mot gjengjeldelse skal hindre at den som klager over lovbrudd på loven skal bli utsatt for negative reaksjoner i ettertid.

Det innføres plikt til generell tilrettelegging, altså **universell utforming**, innenfor områdene bygg, anlegg, transport og informasjons- og kommunikasjonsteknologi.

Det er **hovedløsningen** som skal utformes slik at virksomhetens alminnelige funksjon kan benyttes av flest mulig.

Hvilken praktisk betydning kan loven få over tid

FFO håper at loven vil vise seg å ivareta de gruppene den skal gi vern til på en måte som oppfyller intensjonen i loven, og bidra til en positiv samfunnsutvikling og diskrimineringsfris hverdag for landets funksjonshemmede og kronisk syke.

FFO tror at loven i seg selv har en viktig symbolfunksjon. På samme måte som likestillingsloven anses å være et viktig bidrag i arbeidet for likestilling mellom kjønnene, håper vi at diskriminerings- og tilgjengelighetsloven vil bidra til en holdningsendring hos "folk flest".

Hva blir FFOs rolle på kommune nivå i tiden fremover?

Det er slik vi oppfatter det i hovedsak to ulike roller vi som interesseorganisasjoner kommer til ha i forhold til loven.

Det ene er å **overvåke** at loven brukes og ikke brytes, og at den følges opp av politikere, myndigheter, arbeidsgiver og ulike foretak. Dette går inn i det interessepolitiske arbeidet FFO allerede gjør, utfra målsettingen vi har i FFO om full likestilling og deltakelse. Med den nye loven har vi fått et nytt verktøy å bruke i dette arbeidet, overfor alle de nevnte aktørene. Politikere og byråkrater må planlegge samfunnet slik at ingen stenges ute, alle har krav på tilrettelagt undervisnings- og arbeidssituasjon, alle skal kunne reise kollektivt, alle skal kunne delta i politiske verv eller andre fritidsaktiviteter, alle skal kunne bruke restauranter og kafeer, og alle skal komme inn på biblioteker og NAV kontorer. Loven er et viktig verktøy for å oppnå dette, og kan brukes som en brekkstang på ulike områder.

FFO på kommune nivå vil ha en viktig rolle når vi mener at det har skjedd lovbrudd. Vi kan henvise vedkommende direkte til Likestillings- og diskrimineringsombudet, eller bare ombudet som vi kaller det.

Kommune-FFO kan bidra både med moralsk støtte, og med deres erfaring og kunnskap, noe som kan være uvurderlig for den som føler seg tråkket på og synes det er vanskelig å stå alene. Er dere usikre på hvordan loven skal forstås, kan dere kontakte FFOs Rettighetssenter – tlf. 22 79 90 60 eller e-post: rettighetssenteret@ffo.no eller til ombudet – tlf: 24 05 59 50 - e - post: post@Ldo.no.

I tillegg er det mye informasjon å hente på Helsedirektoratets hjemmesider også her: <http://www.shdir.no/srff/lenker/>

Kommunale råd for funksjonshemmede

Om lag halvparten av kommunene og de fleste fylkeskommunene har på frivillig basis opprettet råd for funksjonshemmede, etter oppfordring fra Sosialdepartementet i rundskriv I-42/99.

Loven om Råd eller annen representasjonsordning i kommuner og fylkeskommuner ble vedtatt juni 2005 og trådte i kraft fra 1.1.2008.

Det er utarbeidet retningslinjer fra Arbeids- og sosialdepartementet som konkretiserer ulike sider ved lovforslaget.

Hovedpunktene i loven

Kommunene skal sørge for at mennesker med nedsatt funksjonsevne blir sikret en åpen, bred og tilgjengelig medvirkning i arbeidet med saker som er særlig viktige for mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Med stor motstand fra funksjonshemmedes organisasjoner og de eldres organisasjoner åpner denne loven for at kommunene kan velge en ordning med felles råd for funksjonshemmede og eldre. Stortinget har likevel understreket at dette bare skal kunne gjøres unntaksvis, og det er viktig at kommune-FFO er på vakt slik at denne muligheten ikke misbrukes fra kommunens side. Stortinget er også av den oppfatning at i de tilfeller unntak fra regelen velges, er interkommunale råd å foretrekke framfor felles råd med eldre. I FFO-sammenheng ser vi stadig oftere at det tas til orde for interkommunalt FFO-samarbeid. Med samme begrunnelse kan det være grunnlag for interkommunale råd for funksjonshemmede.

De kommunale rådene er anbefalt satt sammen av både politikere, kommuneadministrasjon og brukerorganisasjoner, en tredeling FFO har tatt til orde for. Leder og nestleder skal i flg. loven oppnevnes av kommunestyret. I forhold til brukerrepresentasjonen har tidligere retningslinjer foretatt en inndeling av organisasjoner der hovedgruppene syn, hørsel, bevegelseshemmede, utviklingshemmede og skjulte funksjonshemninger er med. FFO har ment at denne inndelingen ikke viser bredden av organisasjoner fordi gruppen med skjulte funksjonshemninger i antall medlemmer er langt større enn de andre gruppene til sammen. Dermed har de store kronikergruppene og de små organisasjonene med sammensatte lidelser ikke blitt representert godt nok. Både Regjering og Storting har støttet FFO i at det er viktig at valg av organisasjonsrepresentanter sikrer bredde, og har derfor gått bort fra den tidligere inndelingen. Hensynet til en balansert representasjon tilsier at alle de mange skjulte funksjonsnedsettelsene også må være representert når sammensetning skal etableres.

I likhet med FFO mener Stortinget at en tredeling i sammensetningen av de kommunale rådene er den beste, og at sekretariatsfunksjonen bør forankres ved rådmannskontoret. Disse anbefalingene er likevel ikke tatt inn i lovteksten med utgangspunkt i et ønske om stor lokal valgfrihet. Det er derfor viktig at kommune-FFO følger med i beslutningene som blir tatt og begrunnelsen for disse.

Ved oppnevning av representanter til det kommunale rådet skal funksjonshemmedes organisasjoner tilskrives fra kommunen for å komme med forslag til kandidater. Kommunestyret oppnevner deretter rådets sammensetning etter forslag fra brukerorganisasjonene i kommunen.

Godt fungerende råd fordrer aktive brukerorganisasjoner. Dette gir FFOs medlemsorganisasjoner og kommune-FFO store utfordringer. Et sterkt FFO er et godt utgangspunkt for at disse rådene skal bli gode råd for mennesker med funksjonshemninger og med kroniske sykdommer.

For mer informasjon – besøk FFOs hjemmesider: www.ffo.no

Loven:

<http://www.lovdatabasen.no/all/nl-20050617-058.html>

Komiteinnstillingen:

<http://www.stortinget.no/inno/2004/200405-114-002.html>

I tillegg er det mye informasjon å hente på hjemmesiden til Statens råd for likestilling av funksjonshemmede: <http://www.shdir.no/srff>

NAV – Ny arbeids - og velferdsetat

NAV-reformen representerer en selvstendig utfordring for alle norske kommuner og fylker. De nye arbeids- og velferdskontorene eller NAV-kontorene, som de like gjerne kalles, vil utvikle seg med ulike lokale løsninger. Det er ikke slik at det er FFO sentralt som skal styre dette arbeidet, ei heller FFO i fylkene og kommunene. Det er tvert i mot det lokale arbeids- og velferdskontoret som legger føringene for arbeidet, i samarbeid med NAV i det respektive fylket og kommuneledelsen i kommunen NAV-kontoret ligger i.

Det er viktig at brukerorganisasjonene selv vurderer hvilke tiltak de setter i verk for å komme i kontakt NAV-kontorene i de ulike kommunene. FFO må være oppmerksom på at det vil måtte finnes individuelle løsninger på hvordan dette arbeidet skal gjennomføres, fra kommune til kommune.

Tiltak som brukerorganisasjonene/kommune-FFO kan gjøre der lokalt NAV-kontor er opprettet dersom kommune-FFO ikke allerede er invitert til samarbeid med NAV-kontoret:

1. Kall sammen styret i kommune-FFO for å drøfte hva FFO kan bidra med og hva FFO ønsker i kommunen. Hva slags brukermedvirkningsforum ønsker dere, hvem kan delta i prosjekter, hvem deltar i opplæring etc. Foreta en kartlegging over deres egne ressurser, over deres likemenn, over deres øvrige brukerrepresentanter.
2. Sjekk hvem dere kan alliere dere med lokalt, kontaktpersoner i andre organisasjoner.
3. Innkall til et informasjonsmøte med alle brukerorganisasjonene, inviter gjerne administrasjonen i kommunen som er aktuelle i det nye lokale arbeids- og velferdskontoret.
4. Ta kontakt med NAV-kontoret i kommunen der dere kan be om et møte, hvor FFO har en klar agenda for hva FFO ønsker å oppnå. Tilby deres kompetanse i utviklingsarbeidet. Men vær obs på at det er det lokale arbeids- og velferdskontoret som legger føringer for hvordan arbeidet skal drives frem.

Tiltak som brukerorganisasjonene i en kommune hvor det ikke er et kommune-FFO kan sette i verk der det nå er opprettet lokalt NAV-kontor:

1. Dersom det er noen av de større medlemsorganisasjonene i FFO lokalt som ønsker å sette i gang arbeid for å finne sammen til en felles møtearena, kan de ta kontakt med fylkes-FFO i sitt fylke eller FFO sentralt for å be om materiell, hjelp osv. Det er viktig at de som tar initiativ til et slikt arbeid sikrer at bredden av brukerorganisasjonene blir representert.
2. Man kan også på eget initiativ sammenkalle til et møte med de ulike brukerorganisasjonene, andre brukerrepresentanter, likemenn og kontaktpersoner i organisasjonene eller noen som allerede er representert i det kommunale råd for funksjonshemmede dersom det finnes i kommunen. Her må man også sikre at alle FFOs medlemsorganisasjoner blir invitert.

3. Ta kontakt med det lokale NAV - kontoret og be om et møte for å drøfte hvilken kompetanse brukerorganisasjonene kan tilby og hvilke føringer det lokale NAV - kontoret vil legge videre.

Sjekk også hjemmesiden til NAV – der er det mye informasjon å hente når det gjelder brukermedvirkning på lokalt nivå: <http://www.nav.no>

Etablering av kommune-FFO steg for steg

Kjøreregler for etablering av kommune-FFO

- Dersom noen medlemsorganisasjoner er interessert i å danne et kommune-FFO må alle medlemsorganisasjoner i FFO i området/distriktet/kommunen innkalles til et stiftelsesmøte hvor etablering av ett nytt kommune-FFO må godkjennes av de tilstedeværende medlemsorganisasjoner. Fylkes-FFO kan være den som står for innkallingen og er medvirkende til at den organisatoriske delen blir ivaretatt.
- Det kan ikke opprettes et nytt kommune-FFO uten at de fremmøtte medlemsorganisasjonene støtter forslaget med alminnelig flertall.
- Det velges da et interimsstyre som består av 3 - 5 medlemmer. Interimsstyrets oppgave er å arrangere et Årsmøte der det velges et styre, se vedtektene § 7 pkt.4. pkt. m.
- Det nye kommune-FFO må følge vedtektene slik de er fastsatt av FFOs kongress og arbeide i tråd med FFOs program.
- Det nye kommune-FFO melder inn adresser på tillitsvalgte, oversikt over medlemsorganisasjoner til både fylkes-FFO og FFO sentralt.
- Møteprotokoller og/ eller styrereferater skal sendes alle medlemsorganisasjonene, fylkes-FFO og FFO sentralt.
- Årsmelding og regnskap må sendes FFO sentralt innen utgangen av juni måned hvert år. Jfr. § 14.pkt.3.
- FFO sentralt gir en engangsbevilgning til oppstart av nye kommune-FFO. Fylkes-FFO har ansvar for å følge opp det nye kommune-FFO.

Kjøreregler ved etablering av kommune-FFO på tvers av kommunegrenser

Før det etableres ett nytt kommune-FFO for flere kommuner, må fylkes-FFO foreta en kartlegging av tidligere kommune-FFO, om de er nedlagt i tråd med vedtektene og hva med evt. midler som gjenstår. Medlemsorganisasjonene selv bør også foreta en kartlegging.

Et kommune-FFO som har ligget nede bør da først oppløses iht. vedtektenes § 20, og midlene overføres til FFO sentralt, dersom det ikke etableres et nytt kommune-FFO på samme årsmøte. Det samme Årsmøtet kan imidlertid vedta at midler skal overføres til det nye interkommunale-FFO.

- Når det gjelder etablering av kommune-FFO på tvers av kommunegrenser (vil omfatte flere kommuner) må alle medlemsorganisasjoner i kommunene/ distriktet som blir berørt, innkalles til et årsmøte med sakliste hvor det klart fremgår at etablering med andre kommuner er saken som skal behandles.
- Dersom det allerede er et kommune-FFO som er i aktivitet – må laget innkalle til et ekstraordinært årsmøte hvor de formelt legger ned det eksisterende kommune-FFO og deretter vedtar å etablere et interkommunalt FFO på tvers av kommunegrenser.
- Dersom det er enighet om en slik etablering – må det velges et interimsstyre med 3-5 medlemmer som får i oppgave å sammenkalle til et lovlig innkalt årsmøte der det foretas formelle valg.(jfr. Vedtektene § 7, pkt.4 m.)
- Det kan være gunstig at alle de aktuelle kommunene er representert i interimsstyret, og senere også i det nye styret.
- Det offisielle navnet til det nye kommune-FFO på tvers av flere kommuner anbefales å være: FFO xxxxx(kommunenavn) og Omegn.
- Det nye interkommunale FFO må følge FFOs vedtekter slik de er fastsatt av FFOs kongress og arbeide i tråd med FFOs program.
- Det nye interkommunale FFO melder inn adresser på tillitsvalgte, oversikt over medlemsorganisasjoner til både fylkes-FFO og FFO sentralt.
- Møteprotokoller og/eller styrereferater skal sendes alle medlemsorganisasjonene, fylkes-FFO og FFO sentralt.
- Årsmelding og regnskap må sendes FFO sentralt innen utgangen av juni måned hvert år. Jfr. § 14.pkt.3.
- FFO sentralt gir en engangsbevilgning til oppstart av nye interkommunale FFO. Fylkes-FFO har ansvar for å følge opp det nye interkommunale FFO.

Kjøreregler ved oppløsning av kommune-FFO

Vedtektene § 20:

- *"Kommune-FFOs årsmøte (ordinært eller ekstraordinært) kan vedta å oppløse FFO på kommuneplan. Forslag om oppløsning må fremgå av innkallingen til møtet. Vedtak om oppløsning er gyldig når $\frac{3}{4}$ av det totale antall medlemsorganisasjoner i kommune-FFO har stemt for oppløsning.*

Det bør på forhånd ha foregått en omfattende kartlegging av hvilke organisasjoner som har tilhørighet til kommune-FFO, slik at det ikke foretas en oppløsning før samtlige organisasjoner er informert om dette. (jfr. § 6,3 bokstav e.)

Ved oppløsning av et kommune-FFO, skal midlene overføres til FFO sentralt, som igjen skal nytte dem i styrking av kommune-FFO. Vedtak om oppløsning skal bekreftes av et ekstraordinært årsmøte. Bekreftelse krever samme stemmetall. Slikt ekstraordinært årsmøte kan ikke avholdes før etter minst 3 (tre) måneder."

Fylkes-FFO skal informeres i forkant når et kommune-FFO planlegger å legge ned sin virksomhet.

Fylkes-FFO bør ha tett kontakt og oppfølging med kommune-FFO for om mulig å opprette en kontaktperson i en overgangsperiode.

Fylkes-FFO bør også kontakte medlemsorganisasjonene eller være behjelpelig i arbeidet med å foreta en kartlegging i samarbeid med kommune-FFO.

Når endelig vedtak om oppløsning foreligger, skal protokollen oversendes til FFO sentralt, samtidig med overføring av midlene.

Dersom det skal dannes et nytt interkommunalt FFO, kan det samme årsmøte vedta at midler skal gå videre til det nye interkommunale FFO som blir dannet.

Veien videre

Hvilke oppgaver kan et nyetablert kommune-FFO starte med

- Kommunene varierer sterkt i organisasjonsstruktur – derfor er det viktig å gjøre seg kjent i systemet i kommunen, og å etablere et nettverk.
- Lag en arbeidsplan over hva dere vil arbeide med utfra de ressurser dere rår over. (Det er utarbeidet et forslag til arbeidsprogram for kommune-FFO i FFOs programhefte)
- Ta for dere de ulike heftene som er med i startpakken, så som Håndbok for tillitsvalgte, Organisasjonskunnskap for tillitsvalgte, og bruk gjerne et styremøte eller to til å bli kjent med FFO systemet.

Materiell som FFO har utarbeidet og som vil følge med i FFOs startpakke ved etablering av nye kommune-FFO

- Organisasjonskunnskap for tillitsvalgte, sist revidert 2003
- Håndbok for tillitsvalgte i FFO, ny august 2005
- FFOs Program
- FFOs Vedtekter sentralt
- FFOs Vedtekter for fylker og kommuner
- FFOs Medlemsoversikt
- 'Mål og Middel' – En håndbok for brukerrepresentanter fra funksjonshemmedes organisasjoner, sist revidert november 2008
- 'Likestillet med andre' FFOs historiebok ved 50 års jubileet i 2000.
- Presentasjons serie om FFOs oppbygging, Kommune-FFOs og Fylkes-FFOs arbeids - og ansvarsområder
- Skjema for Styresammensetning

NB! Husk å bruke FFOs hjemmesider www.ffo.no – FFO lokalt - Her vil dere finne oppdatert stoff og informasjon på områder som er viktige å følge med på.